

Jongens/mannen X Meisjes/vrouwen = andere aanpak opleidingen

➤ Inleiding

Dat was even schrikken bij bepaalde groepen in ons land. Een paar weken geleden werd duidelijk uit statistieken dat studenten van het vrouwelijke geslacht het nu overal beter doen dan de heren in het hbo. Ze behalen met meer de eindstreep en weten dat in minder tijd te doen. Ze zorgen aldus voor minder aanwezigen in het zgn. stuwmeer van langstuderenden. Het zat er natuurlijk al héél lang aan te komen op basis van de trends die worden bijgehouden, maar nu is het dan ook zo ver.

Maar is er een scherpe reden om tevreden te zijn, met deze constatering? Daarvoor lijkt toch een nadere analyse op z'n plaats. Die voeren we hier uit, maar dan op basis van een recente brainstormsessie met een aantal betrokkenen, totaal niet wetenschappelijk verantwoord. Misschien levert het een aantal 'foute' aannames en veronderstellingen op. Maar goed, zoiets moet toch ook een keer kunnen, in een nieuwsbrief zoals deze.

We zitten er nu over denken of er niet een paar studenten zijn te vinden die binnen hun afstudeeropdracht verder kunnen inzoomen op dit onderwerp. Ze zijn mogelijk meer in staat om van binnen-uit hun observaties plegen, hun collega-studenten kennende. Dus geen of weinig sociaal-gewenste antwoorden die worden gegeven of snel een vragenlijst invullen. We horen het graag.

Een paar subjectieve highlights uit dit nummer, maar wel serieus opgeschreven

- Laten we het niet meer accepteren: minder dan 50% heeft een Bachelor na 5 jaren studie...
- Er dient een analyse te komen van de situaties in bepaalde sectoren waardoor studenten het aldaar veel beter doen...
- Laten we dan maar de nominale studieduur van een Bachelor oprekken naar 5 jaren – inclusief alle daaraan gekoppelde regelingen (en de vwo'ers mogen het in 4 jaren doen)...
- Of kunnen we de opleidingen niet wat gaan uitdunnen, in samenhang met het opzetten van een post-opleiding waarin al werkend en lerend een fine-tuning plaatsvindt...
- We kunnen ook gaan zorgen voor een verdiepend post-bachelor-traject dat leidt tot een BaH (Bachelor of Honours) gericht op zeer praktisch onderzoek, op een specifieke werkplek (een soort 'promotie-traject')...
- Er moet kunnen worden gewerkt met meer differentiatie in lengtes van opleidingen...
- Laten we eens gaan onderzoeken wat het allemaal kost, een of meer jaren uitloop: voor de student, ouders, hogescholen, overheid, en de maatschappij/economie...

➤ Wat was het bericht ook alweer...

- Van de vrouwelijke hbo-studenten behaalt 58 procent binnen vijf jaar het diploma. Van de mannen in het hbo slaagt maar 40 procent daarin.

In een tabel voor een drietal cohorten:

Jaar	2000	2010	2012
Jongens	49,6	40	40,3
Meisjes	64,2	57,4	58,2

- Mannelijke studenten aan kunstenopleidingen kunnen het nog een beetje bijbenen. Van hen heeft 63 procent na vijf jaar een diploma op zak, tegen 67 procent van de vrouwen. En in het

'groene' onderwijs en bij de lerarenopleidingen valt het verschil ook nog mee. Maar in de sectoren bèta-techniek (15 procentpunt), economie (18,7), gezondheidszorg (20,5) en bij sociale studies (28) zijn de verschillen het grootst.

- Bij de hbo-studenten die in 2000 begonnen, bedroeg het verschil in studiesucces tussen mannen en vrouwen ook al bijna 15 procentpunt. Maar het was niet eerder zo groot als bij de lichte 2012, namelijk 17,9 procentpunt.

➤ **Maar wat zijn nu eigenlijk de bovenliggende totaal-boodschappen...**

Als je alle aandacht voor de verschillen tussen de mannen en vrouwen even opzijshift, moeten we eigenlijk gewoon twee belangrijke constateringingen plegen:

1. Het is nog steeds zo dat minder dan 50% van de studenten die aan een hbo-opleiding beginnen het bachelordiploma behaalt¹, inclusief de groep met een vertraging van een jaar (en dus onbekostigd op de hogeschool rondloopt - en met veel meerkosten voor de student zelf),
2. Er zijn sectoren die het significant beter lukt om studenten 'op tijd' het diploma te laten verwerven, de kunstzinnige opleidingen en in de agrarische hoek (landbouw en natuurlijke omgeving).

Wat betreft de eerste constatering moet worden gesteld dat daarover de discussies dienen te gaan, zonder uitstel. Er zal iets moeten gebeuren binnen het systeem om te voorkomen dat ons land nog jaren loopt aan te hikken tegen een vormgeving waarin het veel studenten niet lukt – ook die heel hard hun best doen – om in de nominale tijd af te studeren.

Bij de tweede constatering ligt het voor de hand dat er specifieke omstandigheden zullen zijn die dit mogelijk maken, dus dat meer studenten binnen 5 jaar het bachelordiploma in hun zak kunnen steken. Het moet haalbaar zijn om een analyse te maken van de kritische succesfactoren, dus die mede bijdragen aan het hebben van een beter rendement.

➤ **Dus wat is dan aan in de kant te tekenen?**

Beide zaken lonen zich om te komen tot een paar aanvullende kanttekeningen:

- Als de studietijd voor een opleiding met een nominale studieduur van 4 jaren 5 inschrijvingen 'vereist', is de tijd echt zo rijp als wat om na te gaan wat ons land al zo'n 20 jaren ertoe drijft om een dergelijke situatie te accepteren zonder een diepgravende discussie. Tenminste, zonder het gebruiken van de uitkomsten van dergelijke analyses (want die zijn er heus wel geweest) die ook tot goede en nieuwe afspraken kunnen leiden met steun van alle betrokkenen.
- Is er sprake van het bekende kip-ei-verhaal: Nemen de studenten gewoon een jaar extra om zo lang mogelijk student te zijn (en wat deze minister niet erg vindt)... of is het programma te vol met zaken die door de gemiddelde student niet in 4 jaren zijn te doen (dus is het aantal van 28 uren per studiepoint een verkeerde slag in de lucht, met de doorsnee student als richtlijn)?
- De sectoren (kunst en agrarisch) waar de studenten behoorlijk goed scoren, kennen een duidelijke vormgeving als het gaat de doorstroom mbo-hbo, dus een samenwerking binnen de 'beroepskolom'. Daarnaast kennen ze een herkenbaar beroepsbeeld. Tevens hebben ze niet de neiging om te streven naar de inrichting van een opleiding waarmee de suggestie wordt gewekt dat het diploma een basis legt voor een loopbaan waarbij de rode loper voor eeuwig is uitgelegd. Ze zorgen voor een duidelijke vormgeving van een programma dat ervan uitgaat dat de (jonge) student een fase van het leven doorloopt, aansluitend bij het voortgezet of middelbaar onderwijs en voorbereidend op wat er nog zo'n 45 jaren voor de boeg ligt.

Het zijn daarmee ook voorbeelden van het hebben van een aanpak die recht doet aan het uitgangspunt om jongeren vier jaren de kans te bieden competenties te verwerven, om met een 'pakket' op zak te bezien wat een goede basis vormt voor een 'loopbaan' daarna. Die kan uiteraard in het verlengde liggen van de studie op zich, maar het kan ook zijn dat de algemene competenties, keuzevakken, stages of minoren aanleiding geven tot andere vervolgstappen. Het werkend-leren ligt in zo'n context voor de hand om verder te bezien wat het beste past bij de talenten en interessegebieden.

¹ Voor de goede orde: dit geldt voor bachelorstudenten, begonnen aan het vierjarige programma. Er zal in de nabije toekomst een tweetal extra metingen nodig zijn nl. het percentage dat de Ad-opleiding in 2 of 3 jaren behaalt, en het percentage studenten dat via de Ad direct in aansluiting daarop de Bachelorgraad verwerft in totaal 4 of 5 (en misschien 6) jaren. We komen er later wel op terug.

Anders gezegd, de studie markeert voor jongeren (ook) de overgang van de ontdekkingsfase naar de periode waarin steeds scherper kan worden gezocht naar fundamenteën voor het verdere leven. Laten we met elkaar ook eens die invalshoek nemen voor het hoger onderwijs.

➤ **OK: dan maar ook een foute-analytische-niet-wetenschappelijke-brainstorm-sessie**

Het is altijd leuk om aan het eind van de dag bijeen te gaan zitten en te peilen wat er in de afgelopen periode zoal de revue is gepasseerd in het onderwijslandschap. Drankje, hapje en vervolgens een poging wagen om elkaar af te troeven in het bedenken van redenen waarom 'zoiets' interessant is en wat de bruikbaarheid ervan kan zijn.

Toen dus dit bericht over 'de jongens tegen de meisjes' voorbijkwam, is een moment vastgelegd om vrij te gaan associëren over wat hier allemaal achter zou kunnen zitten. Dat hebben we gedaan met het internet bij de hand, om te zien welke reacties deze constatering in het land en bij hogescholen hebben opgeleverd. U ziet die in kadertjes hieronder geplaatst, ter onderscheid van onze gedachten.

Hier gaan we.

- *Standaard 5 jaren*
Als zoveel jongeren student willen en mogen zijn... en als we zien dat ze er vijf jaar over kunnen, mogen en willen doen... waarom verdelen we dan niet de 240 punten over die vijf jaren, dus 48 punten per jaar, en de studielast is dan 35 uren per studiepunten. Dan kunnen ze ook hun baantje, hun sociale leven, de nevenactiviteiten daarin opnemen, naast de 28 uren die wel concreet aan de studie moeten worden besteed.
- *Ook oprekken bekostiging en minder langstudeerders*
Uiteraard wordt de bekostiging ook van 4 naar 5 jaren opgerekt. Daarmee worden hogescholen niet meer opgezaald met een grote groep onbekostigde langstudeerders in het vijfde inschrijvingsjaar².
- *Geld hebben voor 5 jaren als hogeschool*
Bovendien wordt automatisch het budget uitgesmeerd over een langere periode, zodat hogescholen geen geld meer behoeven te reserveren voor de stuwmeren per opleiding, gevuld met studenten die aan het uitlopen zijn.
- *Mag ook in 4 jaren*
Uiteraard kunnen er, net als bij vwo'ers die nu een hbo-bachelor in drie jaren kan worden aangeboden, voor groepen studenten vierjarige bachelors worden aangeboden.
- *En dan met een extra bonus*
De studenten die hun studie aldus in vier jaren afronden, leveren een bonus op voor de hogeschool die het equivalent is van 108 studiepunten is (60 voor de huidige bonus voor de versnelling en 48 ter compensatie).

Manager Technische Opleiding

"Ik geloof oprecht dat sommige studenten pas later in hun studie het licht zien. Moeten we daarom niet standaard naar vijfjarige hbo-opleidingen overgaan, in plaats van een leerfabriek te worden waar we studenten zo snel mogelijk doorheen willen helpen?"

- *Of uitdunnen van het programma*
Of moeten we eigenlijk maar simpelweg een bachelorprogramma gaan uitdunnen, al wiedend in zaken die eigenlijk het best direct na de studie in een werkomgeving kunnen worden gedaan, dus leidend tot een situatie waarbij de competenties nog wel gewoon op niveau 6 te vinden zijn, maar wel studeerbaar zijn voor de gemiddelde student.
- *Na het behalen van het bachelordiploma – werken en studeren*
Dit betekent niet dat deze student die competenties niet nodig heeft om een beginnend beroepsbeoefenaar te zijn, maar bepaalde kennis, vaardigheden en onderzoekgerichte skills (basis ervan, praktijkgericht en gekoppeld aan bijvoorbeeld de stage) kunnen ook worden gecombineerd met de eerste fase van het werk. Dat zou betekenen dat elke werkgever weet

² Het lijkt misschien een cosmetische actie om het aantal omlaag te brengen. Dat lijkt ook een beetje op het veranderen van de norm voor het niet-werkloos zijn, een aantal jaren geleden, nl. van minimaal 12 uren werk naar minimaal 1 uur werk.

dat een eerste arbeidscontract inhoudt dat er maatwerk kan worden verricht nl. het via aanvullende certificaten ingroeien in het bedrijf³. Dus eigenlijk een duaal post-bachelor-traject.

- *BaH – na het behalen van het bachelordiploma*

Idee! Er is dan ook nog een andere optie, voor studenten die niet meteen aan het werk gaan en - nieuw! - opgaan voor een Bachelor of Honours (BaH). Die volgen met het oog daarop een specifieke minor binnen het programma en behalen het reguliere bachelorgetuigschrift. En dan komt het...

Net als wo-bachelors een research-master kunnen gaan doen, als aanloop voor een promotie, kunnen hbo-bachelors hun eigen 'honours-research'-traject doorlopen. Het gaat om (een bekostigde) studie van een jaar, met 30 studiepunten, in combinatie met een onderzoeks-werkplek, voor de resterende tijd⁴.

Aan dit traject is een lectoraat verbonden, per sector. De lector kent een kenniskring met docenten die een PhD bezitten, en daarmee het recht hebben om de BaH uit te reiken en die graad toe te kennen.

Uiteraard geeft een BaH het automatisch toelatingsrecht tot een Master bij een universiteit.

- *Ook kijken naar de Ad-opleiding*

Dit mag natuurlijk ook voor de Ad gaan gelden, al hebben we daarbij de situatie dat gediplomeerden de Bachelor kunnen gaan doen. Maar wat let de overheid om toe te staan dat het resterende programma voor de bachelorgraad juist is gericht op zo'n duaal brugdeel naar de arbeidsmarkt (want de Ad'ers die doorgroeien vullen toch andere functies (of functies anders) in dan degenen die de ongedeelde vierjarige opleiding doen).

- *Selectie en talent bij hbo-opleidingen met hoge rendementen*

De opleidingen die vallen in de sector 'taal en cultuur' en nu behoorlijke rendementen op landelijk niveau halen, kennen een bepaalde selectie. Je moet als student een duidelijk talent hebben en de motivatie moet helder aanwezig zijn. Dat betekent dat de instromers al een streepje voor hebben en aldus een vliegende start kunnen maken. Hoewel, voor mbo'ers zal dit meer gelden dan voor havisten en vwo'ers.

- *Kunstzinnige ontwikkelingen*

Bovendien gaat het bij kunstzinnige opleidingen wat betreft de kunstige uitingen om het constateren van een bepaalde vooruitgang, dus dat je ziet waar iemand mee binnenkomt en hoe die persoon zich in vier jaren ontwikkelt qua niveau. Het is daarmee een welgemeende vraag hoe iemand op mbo-4-niveau als kunstenaar binnenkomt in het hbo en er als bachelor-kunstenaar weer uit tevoorschijn komt.

Manager opleiding Vormgeving

"...het rendement niet het hoofddoel was van de onderwijsvernieuwing. Eigenlijk stonden vooral het ritme van het onderwijs en de ontplooiing van de student centraal. We wilden de artistieke ontwikkeling van studenten verbeteren."

Een kern van de storyline is dat het KUO een aantal competenties centraal stelt en het vermogen om hiertussen te schalen: maken, denken, durven, delen.

- *Verdere differentiatie in lengte*

Het streven naar een standaard van vijf jaren voor wat we nu als een geaccepteerde invulling van een bacheloropleiding zien, betekent niet dat alle opleidingen daaraan dienen te worden onderworpen. Het biedt een uitgelezen kans om te bezien of het hebben van 1 smaak van 4 jaren voor de Bachelor gewenst is (een Ad mag best wettelijk meer dan 120 punten zijn). Er zijn opleidingen die best in 3 jaren zijn te doen, of misschien wel in 4,5 jaren. Zeker als je dit alles combineert met een post-opleiding-traject, krijgt ook het 'levenlang ontwikkelen' meer betekenis.

³ En dan komt er ook wel een regeling voor zzp'ers en andere groepen...

⁴ Zoiets past ook uitstekend bij het initiatief van de vijf sectorraden om bij opleidingen voor het onderwijs (po, vo, mbo, hbo en wo) meer te doen aan praktijk-onderzoek, ook bij degenen die nu al werkzaam zijn in een van die sectoren. Zie: www.onderzoeksbende.nl.

*Uit een verslag van een discussie over het KUO (Kunstonderwijs)
Tenslotte konden aanwezigen zich uitspreken over het onderwijs van de toekomst. Is over tien jaar een vierjarige bacheloropleiding nog wel de norm of is het onderwijs helemaal modulair opgebouwd?*

- *Groene opleidingen*
O ja, de groene sector kent dus ook een aanpak die leidt tot relatief veel studenten die in de nominale tijd het bachelordiploma verwerven – of met enige vertraging. Dat is echt niet zo verwonderlijk, gelet op de strak ingerichte en vormgegeven beroepskolom vmbo-mbo-hbo (Ad en Bachelor). Een groot deel in het hbo komt uit groene mbo-opleidingen die de studenten al sterk voorbereiden op een vervolgopleiding.
- *Praktijk en vrijstellingen*
Er is ook veel praktijk terug te vinden in de groene kolom, met zaken die to-the-point zijn neer te zetten en een prima combinatie van praktijk en theorie vormen. Ook kunnen er veelal vrijstellingen worden verleend zodat er 'lucht' ontstaat in het programma om daarmee sterker te kunnen focussen op andere onderwijseenheden.
- *Aanpakken en leuk vinden*
Laten we dan ook niet vergeten dat studenten in de agrarische sector vaak van het type zijn van 'gewoon aanpakken, doen, in het diepe springen en praktisch bezien wat de haalbare kaarten zijn'. Vaak zegt men dat het om 'nuchterheid' gaat, maar het is toch anders als je in een HAS rondloopt... Studeren is ook gewoon leuk.
- *Ouders en jonge vrouwen*
We kijken ook even met een schuin oog naar de ouders, de sponsors van de studenten. Zijn meisjes nou gevoeliger voor aansparingen vanuit het thuisfront als het gaat om toch niet teveel schulden maken?
- *Jongemannen en hun toekomst*
Of zijn het de jongens die zich tegenover hun ouders minder zorgen maken over het maken van schulden omdat ze denken dat ze later toch gewoon een mega-salaris gaan verdienen, en daarom snel alle schulden kunnen betalen?
- *Wat zijn de kosten van een jaar langer studeren: bekend?*
Is er overigens sprake van een besef bij studenten van wat een jaar uitloop betekent, voor de hogeschool, voor de overheid en vooral voor zichzelf?
 - Een jaar langer kosten maken (lenen, huur, verzekeringen... - los van wat als je geen diploma behaalt...)
 - Een jaar minder op de arbeidsmarkt, dus een jaar korter geld verdienen (om het maar niet over de pensioenopbouw te hebben...)Is dat wel eens uitgerekend, dus wat de kosten zijn van een jaar of twee jaren uit de studie lopen? Ook weer iets voor een afstudeerscriptie van een student die een financiële opleiding doet...

Afsluiting

Laten we dan toch maar afsluiten met de echte verklaring:

Emancipatiemonitor 2016 van het Sociaal Cultureel Planbureau

De monitor probeert ook te verklaren waarom vrouwen het (in het wo) beter doen dan mannen. De eerste verklaring is het verschil in neuropsychologische rijping van de hersenen. Vrouwen hebben in de adolescentie een voorsprong in de neuropsychologische ontwikkeling van een aantal non-cognitieve functies. Je moet dan denken aan planning, prioritering en motivatie.

Dit zijn belangrijke voorspellers van studiesucces, zo blijkt volgens de emancipatiemonitor uit het rapport De jongens tegen de meisjes uit 2015. Vrouwen van 17 lopen zo'n één à twee jaar voor op hun leeftijdgenoten. Mannen halen die achterstand in. Op hun 25ste is er op dit vlak geen verschil meer.

Een andere verklaring is de leeromgeving in het hoger onderwijs. De universiteiten werken steeds meer met een studentgerichte aanpak. Bij deze aanpak ligt veel nadruk op vaardigheden waarin vrouwen een voorsprong hebben. Dat is gunstig voor het studiesucces van de vrouwelijke studenten.